

Podplukovník Josef Hloušek:

Výrobní soběstačnost, její důležitost pro obranu státu a jak jí stát může dosáhnouti.

(Pokračování.)

B. Problém národohospodářský.

a) Zjištění národohospodářské situace státu.

Velký rozsah a různost věcních prostředků (výživy atd.) pro účely obrany státu dává zajisté tušiti, že budou dotčeny téměř veškeré obory hospodářského podnikání. A poněvadž v hospodářských věcech nelze si pomáhati pouhými improvisacemi bez škody ani v malém, tím více bude potřebí zabývatí se choulostivým problémem výrobní soběstačnosti i po stránce národohospodářské, a to nejen proto, že problém tento v své souvislosti s obranou státu a v svých důsledcích má důležitost osudovou, nýbrž i z toho důvodu, že jeho vyřešení přímo závisí na hospodářské situaci státu a konec konců i na jeho situaci finanční.

Základním předpokladem správného řešení národohospodářské stránky problému výrobní soběstačnosti je dokonalá znalost národohospodářských poměrů státu, t. j. hornictví a hutnictví, výroby zemědělské i průmyslové, obchodu a dopravnictví, spotřeby, veřejných financí, národního důchodu a jmění, daňové únosnosti, možností úvěrových, nákladu na veřejnou správu a vojsko, stavu komunálních financí atd., jakož i poměrů pracovních a sociálních.

Bude proto nutno řádně vyšetřiti s použitím statistické vědy stav národohospodářských poměrů státu, abychom se vyhnuli nespolehlivým dohadům a hypotézám a bezpečně dospěli k jasnému poznání skutečnosti.

Srovnáním rigorosně stanovených požadavků vojenské správy, jakož i požadavků ostatních resortů státních i veřejnoprávních a skutečného stavu národohospodářské situace státu poznáme i stav soběstačnosti státu vůbec a tedy i stav jeho výrobní soběstačnosti.

Zjištěné nedostatky výrobní soběstačnosti bude pak nutno vědecky analysovat, zjistiti jejich příčiny a odstraňovati je systematicky a v souladu s principy vědy národohospodářské.

Nedostatky výrobní soběstačnosti státu musí býti odstraňovány plánovitě. Předpokládá to vypracování hospodářského plánu, v jehož rámci je pamatováno i na všechna opatření k dosažení výrobní soběstačnosti.

b) Hospodářský plán.

Rozumí se, že vypracování hospodářského plánu státu je vrcholný národohospodářský úkol, velmi komplikovaný a řešitelný jenom velkými prostředky, a to za tím nejhlavnějším účelem, aby byla vytvořena silná hospodářská základna existence státu.

Těmito velkými prostředky jsou velkorysá a účelná politika výrobní, obchodní, dopravní, sociální a finanční; vláda i parlament musí dbáti toho, aby se hospodářské poměry státu vyvíjely také ve smyslu příznivém pro potřeby obrany státu.

1. Politika výrobní.

Cílem výrobní politiky státu s hlediska výrobní soběstačnosti musí býti udržení, zesílení a zavádění (uvedení v život) domácí výroby nezbytné pro účely obrany státu, a to jak podnikání individuálního, tak i kolektivního (družstva), eventuálně i státního.

To se stane nejlépe vytvořením příznivých výrobních podmínek, totiž veřejnou péčí o povznesení výroby, podporou, jakož i ochranou výroby, aby byl vzbuzen soukromý zájem podnikatele o rozmnožení čistého výnosu.

Uvedeme některé z nejhlavnějších způsobů péče, podpory a ochrany výrobního podnikání:

Vhodná legislativa a rychlá i přesná administrativa, nebrzdící zejména podnikatelskou iniciativu, leč naopak povzbuzující, podporující a ochraňující domácí výrobu před cizí konkurencí (právní ochrana, právní výhody a právní pomoc, racionalisace administrativy) jsou nezbytným předpokladem, aby odvaha podnikatelova nebyla hned v zárodku oslabována.

Zvýšení výroby zemědělské lze dosáhnouti zejména zlepšováním půdy (meliorace), scelováním pozemků, zaváděním strojů a motorů a umělých hnojiv.

Podnikání hornické pro jeho velké risiko nutno státem vhodně podporovat prostředky analogickými, jak uvedeno o výrobě vůbec; stát bude podporovati geologický průzkum a kutání a nestrpí dravé vyrubání nerostů, neboť nerostné bohatství není možno rozmnožiti.

Zvelebování domácí výroby vůbec záleží velmi podstatně v zavádění prací ve velkém měřítku, práce přesné a laciné (podpora pokroku v strojnictví), jakož i v usnadnění výrobního podnikání tím, že stát využitím vodních sil k provedení soustavné elektrisace poskytuje možnost dodávání elektrické energie podnikům i menším a i tam, kde by jinak racionální výroba nebyla možná (týká se hlavně průmyslu vzdáleného od výrobních center, výroby zemědělské, živnostenské a elektrochemické).

Posilováním snah o ekonomisaci pracovních výkonů (vědecké řízení práce) a zaváděním simplifikace, standardisace, normalisace a typisace do výroby může stát značně povznést domácí výrobu (proces zjednodušovací, zamezení plýtvání a tím zlevnění výroby).

Zavádění výroby nových vhodných produktů znamená rozšíření pracovního trhu, zvýšení tržní bilance a zjednání nových zdrojů příjmů ve formě daní, dopravného atd. a vedle toho i zvýšení výrobní soběstačnosti.

Ochrana duševního majetku, vzorků a známek, jakož i vynálezů (patenty) jednak zvyšuje jistotu podnikání a zaručuje hospodářské využití, jednak podněcuje vynalézavost a podporuje technický pokrok.

Jako velmi významnou ochranu výroby lze označiti obligatorní pojištění osobní, proti požáru, povodni, krupobití, pádu dobytka atd. (preventivní opatření proti škodám).

Povzbuzení a posilování výroby lze dosíci též bezplatným anebo laciným přenecháním pozemků, zapůjčováním strojů a dodáváním levnějších surovin (uhlí, kovy atd.), pokud je stát (veřejné svazky) má k dispozici, dále poskytováním slev při látkách monopolních (výbušiny), působením na podnikatele a konsumenty, aby užívali domácích surovin, strojů a zařízení nebo výrobků (převýchova netečných, konservativních elementů), dáváním přednosti při zadávání státních (veřejných) dodávek určitým podnikům (omezené soutěže), omezováním zadávání do ciziny a p. I podpora výstav, muzeí výrobních pomůcek, vzorků a výrobků, jakož i účelné propagandy a reklamy má blahodárný vliv na zvelebování všeho podnikání (kvalitní výroba), neboť informuje spotřebitele (rozšiřování konsumu) i podnikatele (rozšíření výroby) a má na ně vliv.

Těmito prostředky podněcování a zvelebování výroby nejsou ovšem vyčerpány všechny prostředky výrobní politiky a budeme míti příležitost zmíniti se ještě o jiných prostředcích.

Zde se zmíníme ještě o jednom velmi důležitém faktoru výrobní politiky: o člověku a o jeho poměru k ní.

Tento poměr nejstručněji vyjádříme tím, že přímo uvedeme, co musí stát od svých občanů požadovati a jak toho dosáhne.

Stát musí veškerým svým vlivem, ale především výchovou svých občanů dosáhnouti, aby každý občan pochopil, že stát hospodářsky silný a vzdělaný národ může vyvinouti mnohem více energie morální i materiální k obhájení svého bytí než stát hospodářsky slabý a morálně méněcenný.

Občanstvo musí se naučiti i národohospodářsky myslet a poznávat spojitost soukromého a veřejného hospodářského života.

Toto vědomí musí proniknout tak daleko, aby si každý jednotlivec byl vědom své odpovědnosti k státu a radostně podporoval vládu v její snaze o hospodářský vzestup, ba ochotně, je-li toho třeba, upustil i od ustálených zvyků a pohodlí (soběstačnost ve výrobě, ošacení a p.).

Vzdělaný národ touží po vyšší životní úrovni, která má opět vliv na větší spotřebu materiálních statků a tedy i na výrobu. Větší domácí spotřeba znamená však rozšíření domácího odbytiště; tím se zmenšuje závislost domácí výroby na cizině.

Člověk jako činitel ve výrobě musí míti vedle hodnot charakterových a všeobecného vzdělání také vzdělání odborné (technické, zemědělské, komerční), aby mohl racionálně výrobu buď řídit nebo sám pracovati. Proto musí stát pečovati o odborné školství všech stupňů a hleděti, aby si vychoval lidi i pro místa vůdčí i podřízená (vypěstování schopností duševních i fyzických).

2. Politika obchodní.

Velký národohospodářský význam obchodu a těsná jeho souvislost s výrobou vyžadují dokonalé souhry politiky výrobní a obchodní.

Výhody, jež z dobré obchodní politiky plynou, jsou:

1. zaměstnání domácích závodů,
2. dává možnost udržení a zdokonalení výroby,
3. zvyšuje obchodní bilanci státu,
4. mají-li závody objednávky i do ciziny, přesune se část výrobních nákladů na dodávky cizozemské.

Pro veškerá jednání obchodně politická musí tedy býti s hlediska výrobní soběstačnosti zásadou povznesení domácí výroby a prakticky nejlépe se to projeví akcemi za účelem zlevnění výroby. Tím se zvýší její soutěživost a ovšem i odbyt na domácím i cizím trhu. Kardinálním předpokladem zdárného výsledku všech obchodních akcí jest arci dokonalá znalost podmínek domácí výroby a předchozí dohoda mezi všemi domácími hospodářskými složkami.

Způsob, jakým se má prováděti obchodní politika, s našeho hlediska možno stručně naznačiti asi takto:

Je nezbytno i pro potřeby obchodu přizpůsobiti legislativu, aby byla zajištěna právní base pro obchodní jednání, a zjednodušiti administrativu, aby se nestala nástrojem byrokratické libovůle a příčinou obtíží a překážek, aniž by se stát zbavoval k podnikateli (obchodníkovi) nezbytných záruk a kontroly.

O ochraně domácí výroby prostředky vnitřní obchodní politiky byla vlastně již mnohá věc řečena v úvahách o politice výrobní, neboť obchod spojuje spotřebitele a výrobce; v úvahách o prostředcích politiky dopravní, sociální a finanční dotkneme se také ještě otázek vnitřní politiky obchodní.

Obchod musí se snažiti, aby našel nejehospodárnější formu (zrychlená cirkulace zboží, zjednodušení jednání) svého zprostředkování a stát smí připustiti proto jen obchod spolehlivý a kvalifikovaný, tedy bude žádat od osob provozujících obchod průkaz způsobilosti.

Ochrana domácí výroby proti cizině patří do sféry zahraniční politiky obchodní a jejím účelem má býti, aby toho, co chrániti musíme, bylo dosaženo bez velkých obětí a na dlouhou dobu. Ani oběti nesmějí býti nehospodárné. Zde může někdy nastati nutnost, že se státnímu zájmu musí podříditi zájem hospodářský.

Tento nejvýše choulostivý moment mohl by se však státi příčinou vnitřních i zahraničních politických krisí, které nelze snadno odstranit. Krise vnitropolitické lze konečně odstraniti řádnou a přesvědčivou argumentací, krise mezinárodní z důvodů hospodářských jsou však nebezpečné nejen z důvodů hospodářských (celní válka, hospodářská izolace), leč bývají obyčejně prapůvodem všech válek.

Poněvadž se mezistátní styky obchodní upravují obchodními smlouvami, bude důležité, aby tyto smlouvy byly sdělovány velmi opatrně a také s náležitým zřetelem na požadavky plynoucí

z důvodů výrobní soběstačnosti. Stupeň ochrany domácí výroby před cizí konkurencí je vyjádřen v obchodních smlouvách buď přiznáním parity nebo přiznáním nejvyšších výhod s určením výše celních tarifů. Účelem celních tarifů je pak paralysování nepříznivých výrobních a konkurenčních podmínek domácí výroby proti cizině.

Celní ochrana musí být nestranná (nesmí favorisovat jedno výrobní odvětví proti druhému) a musí být diktována jen naprostou nezbytností, aby nezatarasila cestu vlastním vývozu, neboť vývoz domácích produktů musí být co nejvíce podporován, aby mohly na cizí trh a získaly co nejvíce odbytišť (zaměstnanost domácí výroby).

Zahraniční obchodní politika musí rozvázně regulovat i dovoz z ciziny a při oněch surovinách, polotovarech a tovarech, které domácí podnikatel je nucen dovážeti z ciziny, poskytně mu pro výrobní soběstačnost bezcelnost neb úlevu.

K mezinárodním stykům obchodním patří i sjednání vhodné konvence veterinární (výroba živočišná).

Obchodní jednání mezinárodní mají být vedena urychleně, aby provisoria byla nahrazena smlouvami trvalými a na dlouhou dobu a tak byla zajištěna obchodní stabilita a znemožněna výrobní stagnace.

Zprostředkování mezistátního obchodu třeba svěřovati co možná obchodu domácímu, i když se stát zásadně neuzavírá zprostředkovateli cizímu, neboť užitek ze zprostředkování obchodu má být zachován obchodu domácímu (domácí banky, bankovní závody) a tím má být zlepšena i vlastní obchodní bilance.

Vedle toho však se umožňuje domácím orgánům obchodu i nabýti širokého rozhledu po velkých mezinárodních trzích a poznati cizí zařízení, kterých lze s prospěchem užiti pro zájmy vlastního státu.

Abý obchodní a výrobní podnikání jako celek mělo pro věci týkající se exportu účinnou podporu, je prospěšné, vytvoří-li se doma i v cizině instituce, které systematicky sledují věci vývozní (informace o cizích trzích, osvojení velkorysých prodejních metod, návštěvy cizích trhů, zřizování konsignačních skladů, zkoumání spolehlivosti zástupců a kupujících a p.).

Konečně sluší podotknouti, že o problémech politiky obchodní nutno uvažovati v poradních sborech za tím účelem zřízených, aby ve vlastních poměrech byla sjednána pevná base pro jednání vnitřní i mezinárodní a aby obchodně politická řešení odpovídala i účelům výrobní soběstačnosti.

Z těchto úvah vidíme, že se dotýkáme velmi důležitých otázek národohospodářských a tím i politických a jak nutné je získati porozumění hospodářských a politických činitelů i pro požadavky diktované potřebou obrany státu, neboť tito činitelé se v otázkách vzdálenějších vlastní sféry hospodářské těžko dávají přesvědčiti o nezbytnosti příprav a obětí pro budoucí akce, které nejsou právě aktuální, a tedy podle jejich soudu snad i zbytečné neb aspoň přepjaté.

3. Politika dopravní.

Rádnou dopravou z h o s p o d á r ň u j e se výroba, neboť zrychluje výrobní proces a ulehčuje směnu osob, statků a zpráv obzvláště na dálku.

Tento velký význam dopravy pro výrobu a tedy i pro výrobní soběstačnost nutí, abychom uvažovali o tom, jak by se měla projevovati dopravní politika, aby doprava své úkoly provedla hladce, v plném rozsahu a v prospěch domácí výroby.

Zásadní požadavky výrobního podnikatele jsou, aby doprava byla bezpečná, rychlá, laciná a dopravní síť dostatečně hustá; vedle toho, aby ve styku s cizinou byla zajištěna možnost rychlé právní pomoci a jednotná úprava důležitých hospodářských otázek (jednotné právo směnečné, celní nomenklatura a j.).

To znamená, že dopravní prostředky (železnice, lanové dráhy, silnice, lodní doprava, pošta, telegraf a telefon, letecké spojení) nutno d o k o n a l o v a t (investiční program pro udržování a obnovu provozovacích prostředků, staveb a p.), a to nejen v zájmu výdělečném, ale i veřejném (obrana státu), jakož i uvést vlastní dopravní prostředky aspoň na stejnou technickou výši se sousedními státy (dopravní konkurence).

Dopravní spojení a stavby nových dopravních cest musí mít rovněž zřetel na požadavky výroby pro účely obrany státu, i když se tím snad o něco snižuje jejich výnosnost.

Racionalisací správní služby (jednotnost správy) a dopravy dá se na druhé straně mnoho ušetřit. Spravují-li se dopravní podniky zásadami obchodními, nesmí se tak dít na účet zájmů veřejných (obranu státu).

Kontrola a dozor státní administrativy nad provozováním dopravních prostředků nesmí však jejich činnost rozrušovati a musí býti oproštěna ode všech škodlivých vlivů, aby nepodlamovala iniciativu a autoritu vedení těchto podniků.

Úpravou dopravních tarifů v zájmu výrobní soběstačnosti (slevy, výhody) lze dosáti značného posílení domácí výroby. Stát si musí proto vyhraditi rozhodný vliv na jejich úpravu.

Rovněž musí stát působiti, aby se dopravy, které si konkurují, t. j. doprava železniční i lodní, vyvíjely podle národohospodářských a technických předpokladů a s náležitým zřetelem na požadavky výroby pro obranu státu.

Z důvodů nejen národohospodářských (dovoz a vývoz, cizí odbytiště), ale i vojenských (dovoz scházejících surovin, polotovarů a tovarů z přístupné ciziny za války) je spojení s cizinou a s mořem neobyčejně důležité, a to spojení s mořem i pro státy, které nemají vlastního moře.

Musí si tedy státy zajistiti mezistátními výhodnými přepravními a tarifními smlouvami, plavebními akty atd. styk s cizinou a zejména přístup k moři, třeba nepřímý.

Souvislost investiční činnosti v dopravě se státními financemi a s problémy technickými dá nám příležitost zmíniti se v příslušných statích ještě o prostředcích dopravu zvelebujících.

4. Politika sociální.

Souvislost problémů hospodářských s problémy sociálními vidíme nejlépe ze zjevu nezaměstnanosti. Zmenšení odbytu následuje obyčejně zmenšení výroby a současně nezaměstnanost aspoň určité části zaměstnanců.

Při déle trvajících hospodářských poruchách nastává emigrace zaměstnanců. Taková emigrace se stává povážlivou, jde-li o zaměstnance kvalifikované a specialisty, a znamená pro výrobní soběstačnost nebezpečnou ztrátu vedle dalších ztrát hospodářských (posílení cizozemské konkurence prozrazením výrobních tajemství, využitím zkušenosti zaměstnanců atd.).

Jak zabránit nezaměstnanosti? Především dosažením uspokojivých hospodářských poměrů, poskytnutím pracovní možnosti (promyšlená hospodářská politika).

Vedle zajištění stálé zaměstnanosti musí sociální politika mít stále na zřeteli snahu o zvyšování životní úrovně nejširších pracujících vrstev.

Toho lze dosáhnout jen stálou sociální péčí, která se musí projevit v zákonodárství (obligatorní sociální pojištění v nejširším smyslu, ochrana proti úrazu, hygienická opatření, pracovní doba, zprostředkování práce, rozhodčí soudy ve sporech pracovních a mzdových a p.). Výkonnost zdravého a spokojeného dělníka je lepší než dělníka nezdravého a nespokojeného.

Vzhledem na důležitost výrobní soběstačnosti bylo by třeba obracet zvláštní zřetel na specialisty ve výrobě a zaručiti jim úměrnou přednost při udělování podpor, a to nejenom vzhledem k obraně státu, leč i proto, že na jednom kvalifikovaném zaměstnanci závisí i zaměstnanost mnohých dělníků nekvalifikovaných.

Vliv státu na úpravu pracovního trhu musí být upraven tak, aby poptávka a nabídka práce se děla sice jednoduše, ale systematicky, aby stav trhu byl evidentní (zprostředkování práce). Pak bude moci stát snáze čelit i event. nedostatkům pracovního trhu, zejména nedostatku jednotlivých kategorií zaměstnanců, včasnými a vhodnými opatřeními.

Takovým opatřením je na př. ochrana trhu práce omezováním přílivu cizích zaměstnanců (dělníků, úředníků) na újmu domácích, regulace přesunu dělníků z venkova do měst (zvýšení životní úrovně dělnictva zemědělského).

Povinnost zaměstnanců je poctivé a plné uplatnění pracovní výkonnosti, povinností zaměstnavatele a státu je dosažení a zachování sociální spravedlnosti, aby bylo dosaženo spokojenosti, t. j. slušného živobytí a možnosti řádné výchovy příštích generací.

O významu výchovy jsme se již zmínili v kapitole o politice výrobní a doplňujeme ještě, že školní vzdělání (tělesné, všeobecné i odborné) musí být přístupno a umožněno každému občanu v rozsahu nejširším, jeho duch pak přizpůsoben potřebám doby; vedle toho musí být postaráno i o vzdělání odbornými kursy, přednáškami, knihovnami, tělocvičnami, hřišti a p.

Sociální politikou musí býti zkrátka dosaženo prospěchu celostátního, který záleží v zachování sociálního klidu, a dospěje se k němu zamezením třídních bojů preventivním odstraňováním třídních protiv a konfliktů, spravedlností a kulturním pokrokem, tedy hodnotami mravními.

Tajemství úspěchů ve výrobě, zdá se, bude také záležitostí v mravním pojetí práce a principů její organisace, neboli užitím zásad vědecké organisace práce a s přispěním všech složek hospodářských působiti k mravnímu pojetí práce prostředky kulturními (laboretismus).

(Příště dokončení.)

Dr. Vladimír Hloch:

Popularisace armády.

Tak asi od srpna do listopadu těšívá se naše armáda zvýšenému zájmu širší veřejnosti. Zásahu o to mají srpnové manévry a říjnové rukování nováčků. Tato druhá příčina vzbuzuje ovšem hlubší zájem spíše jen u rodin narukujících a trochu povrchního zájmu i u těch, kteří přijdou s těmito okuříčkovánými do bližšího styku na rekrutských večírcích, na dráze nebo na ulici před kasárnami. Ostatní většina obecnstva věnuje této významné každoroční vojenské události pozornost jen letmou. Manévrové období probouzí však u civilního obyvatelstva našeho státu zájem docela jiného rázu. Je to zájem o průběh cvičení, o bojovou zdatnost naší armády, o její výzbroj, o souhrn služeb se zbraněmi, krátce o armádu jako armádu a o vojenské věci vůbec. Denní tisk přináší mnohdy i obšírné zprávy o průběhu těchto cvičení přímo z manévristů, civilní obyvatelstvo dotčeného kraje bývá často svědky docela přímými a konečně záložníci, kteří z těchto cvičení se vrátí, prodlužují tento zájem ještě vypravováním získaných poznatků. Bystrému pozorovateli však neujde, že přes to přese vše není zájem širšího civilního obecnstva o vojenské věci tak živý a trvalý, aby se mezi obyvatelstvem a armádou vytvořil poměr srdečné účasti a vědomé důvěry. A přece tyto dva prvky zvyšují vydatně spolehlivost vojska a podporují tedy i brannost. Světová válka ukázala nejlépe nesmírnou cenu morálních zbraní, které v některých případech měly vliv i na stroje. Naše armáda pak potřebuje těchto prvků tím více, neboť vyrostla vlastně z hluboké propasti mezi vojáky a civilisty rakouskými. V našem státě nesmí však mezi armádou a civilním obyvatelstvem býti ani stín vlásku, nemá-li býti naše odolnost zeslabena.

Proto je nutno hledati způsob, jakým by bylo možno dosíci takového sblížení mezi těmito dvěma složkami našeho státu, aby v případě potřeby byla zaručena bezvadná spolupráce o obranu naší samostatnosti. Pro tuto docela samozřejmou myšlenku může býti od vojenské správy velice mnoho učiněno činností, kterou lze nazvati popularisací armády. Toto označení napovídá již samo o sobě dost jasně, že by tato činnost směřovala k získání co nejsilnějšího zájmu co nejširších vrstev civilního obyvatelstva o věci